

вання інформаційних систем і мереж, створити умови для мінімізації криміногенних процесів, своєчасного виявлення і превенції кіберзлочинів. Криміногенна ситуація у сфері використання інформаційних технологій вимагає комплексного підходу як із боку правоохоронних органів, так і з боку інших зацікавлених відомств.

Список використаної літератури:

1. Топ-10 країн Європи за кількістю Інтернет-користувачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com/stats4>.
2. Гуцалюк М. Перший міжнародний стратегічний конгрес «E-CRIME 2002» // Крок. – 2002. – № 24. – С. 7.
3. Целесообразность разработки международных документов, включая конвенции, о борьбе против организованной транснациональной преступности // Всемирная конф. на уровне министров по орг. транснациональной преступности (Неаполь, 21-23 ноября 1994 г.). – E/CONF. 88/6. – 1994. – 29 Sept.
4. Голубев В.О., Гавловський В.Д., Цимбалюк В.С. Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій / За заг. ред. докт.юрід.наук, проф. Р.А. Калюжного. – Запоріжжя, 2002.
5. Гуцалюк М.В. Інтернет: протидія кримінальним проявам та боротьба зі злочинністю // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією: Наук.-практ. журнал. – 2001. – № 3. – С. 184.
6. Про Національну програму інформатизації України: Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
7. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 р. «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 06.12.2001 № 1193/2001 // Урядовий Кур'єр. – 2001. – № 50. – с. 5-6.
9. Про моніторинг телекомунікацій: проект Закону України від 07.08.2003, № 4042 [Електронний ресурс] // ЛІГА: ЗАКОН. – Режим доступу: www.ligazakon.ua
10. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

Надійшла до редакції 07.09.2011

КРАСІКОВ О.М.,

кандидат військових наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 378.14

СОЦІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНОЮ ОСВІТОЮ

У статті здійснений аналіз соціального управління дистанційною освітою, визначені його принципи і зміст, розглянуті завдання соціального управління, а також запропоновані науково обґрунтовані заходи з удосконалення соціального управління дистанційною освітою.

Ключові слова: соціальне управління; дистанційне навчання; система освіти; критерії соціального розвитку.

В статье осуществлен анализ социального управления дистанционным образованием, определены его принципы и содержание, рассмотрены задачи социального управления, а также предложены научно обоснованные мероприятия по усовершенствованию социального управления дистанционным образованием.

Ключевые слова: социальное управление; дистанционное обучение; система образования; критерии социального развития.

In the article the analysis of social management is carried out the controlled from distance education, its principles and maintenance are certain, the tasks of social management are considered, and also scientifically reasonable measures are offered on the improvement of social management the controlled from distance education.

Keywords: social management; controlled from distance teaching; system of education; criteria of social development.

Відповідно до чинного законодавства України під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного

учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Як показує практика, дистанційне навчання є продуктивною формою, при якій використовуються традиційні та специфічні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях. При цьому основу освітньої діяльності при дистанційному навчанні становить інтенсивна, цілеспрямована й контрольована самостійна робота. Як з цього приводу вірно зазначив Д. Табачник, дистанційна освіта – це найбільша перспектива майбутньої трансформації навчання без відриву від виробництва та забезпечення навчання впродовж життя [2]. Враховуючи інтегральні процеси входження нашої країни до європейського освітнього простору, впровадження дистанційної форми навчання, у тому числі у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) МВС України, є досить актуальним.

Як свідчить вивчення наукових джерел, над розробкою технологій дистанційного навчання досить активно працюють такі вітчизняні науковці: Є.Ю. Владимирська, В.Є. Лукін, В.О. Селинець, О.І. Гороховський, І.О. Романенко та інші. Проте в контексті аналізу принципів, змісту та завдань соціального управління дистанційною освітою в системі вищої освіти України зазначена проблема досліджена не повною мірою, що й обумовило вибір даної теми наукової розробки.

У найширшому сенсі соціальне управління означає управління соціальними процесами. Це один з основних видів управління, функція якого полягає в забезпеченні прогресивного розвитку суспільства і його підсистем. Разом з тим соціальне управління не можна отожднювати з соціологією управління. У першому випадку, як видається, ми маємо справу з практичним рішенням соціальних проблем, в другому – з наукою про управління. Проте різко розділяти їх також не можна: як відомо, наука у своєму розвитку виходить з практики, так само практика не може успішно вирішувати завдання, не спираючись на науку.

Саме тому в нашому випадку об'єктом соціального управління є не суспільство в цілому і навіть не одна з його підсистем, а лише одна з форм сучасної освіти, а саме її дистанційна форма. Виходячи з цього, як правильно дійшов висновку О.Л. Сکیدін, теоретичні основи і завдання соціального управління необхідно розглядати не в загальному плані, а стосовно дистанційної освіти, його організації і функціонування [3, с. 25]. З цієї точки зору соціальне управління дистанційною освітою можна визначити як усвідомлену, систематичну, спеціально організовану дію на різні об'єкти (сторони) дистанційного навчання для впорядкування і вдосконалення усієї його організаційної структури. Вона охоплює ті об'єкти і процеси в системі дистанційної освіти, стан яких має значущість для його існування і розвитку як однієї із форм підготовки фахівців з вищою освітою, для життєдіяльності певної частини суспільства.

Але і при такому підході для того, щоб виявити теоретичні основи соціального управління дистанційною освітою, недостатньо тільки визначення суті соціального управління. Зокрема, надзвичайно важливо визначити принципи, на яких ґрунтується соціальне управління дистанційною освітою, значення яких полягає в тому, що вони є засадничими вимогами, якими керуються суб'єкти (учасники) соціального управління. Більш того, у них виражені необхідні підстави діяльності органів соціального управління, керівних кадрів, а також вони поєднують в собі соціальні закони і конкретні підходи до їх реалізації на практиці.

Отже, принципи соціального управління – це основні вихідні, керівні настанови, норми діяльності щодо впорядкування системи соціальних стосунків, управління соціальними явищами і процесами.

У теорії права (управління) зазначені принципи розглядаються як такі, що мають як первинне, так і факультативне (другорядне) значення для соціального управління дистанційною освітою. До числа перших слід віднести *принцип об'єктивності і науковості* соціального управління дистанційною освітою, зміст якого полягає в тому, що в процесі управління необхідно враховувати закономірності розвитку об'єкту управління, тобто дистанційної форми навчання. При цьому особливість зазначеного принципу виражається в тому, що його дотримання обумовлює дієвість усіх інших принципів управління (системності, комплексності, конкретності т.ін.). Більш того, гарантією того, що принцип об'єктивності і науковості знайде своє повне втілення в управлінській діяльності, є міцна опора суб'єкта управління на висновки і рекомендації суспільних і природних наук.

Велике значення в соціальному управлінні дистанційною освітою має *принцип системно-*

сті. Як відомо, система – це сукупність елементів, що знаходяться у відносному зв'язку один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність [4]. Саме тому даний принцип виявляється в тому, що об'єкти досліджуються як автономні системи. Такий підхід відповідає адекватній постановці проблем в конкретних науках, а також орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкту і механізмів, що його забезпечують.

Стосовно управління дистанційною освітою принцип системності виражається у тому, що він об'єднує окремі види управлінської діяльності для досягнення загальної мети. Хоча слід підкреслити, що це означає не звичайну координацію за допомогою узгодження, а з'єднання дій у цілісну цільову програму, в якій окремі органи управління, їх завдання виступають як взаємопов'язані елементи, наділені своїм місцем і роллю в ході управління.

Як свідчить практика, у соціальному управлінні дистанційною освітою велику роль грає *принцип комплексності*, який у суспільному розвитку знаходиться у тісній єдності з системним підходом: разом вони знаходять вираження в жорсткому зв'язку економічних, соціально-політичних, ідеологічних, культурних і багатьох інших проблем, які найбільшою мірою визначають вигляд суспільства в цілому.

Комплексний підхід до соціального управління дистанційною освітою означає дотримання двох основних вимог до організації управління, а саме:

- першої – щодо забезпечення єдності і різноманітного впливу на дистанційне навчання економічних, соціальних, організаційних, культурно-виховних і інших чинників, що впливають на зміст і організацію освітнього процесу;

- другої – щодо рішення не однієї або декількох проблем управління, якими б важливи ми вони не були, а усього комплексу цих проблем.

Саме тому комплексне рішення проблем соціального управління припускає чітке визначення цілей і завдань управління дистанційним навчанням, усебічне використання різноманітних засобів і методів управління, їх поєднання і єдність, урахування специфіки спеціалізації кожного з них, науковий підхід до керованих систем і ланок, спадкоємність різних форм освіти тощо.

Не менш важливим в соціальному управлінні є *принцип конкретності*, зміст якого полягає в тому, що управлінська дія має бути дійсною, відповідати об'єктивним вимогам соціального управління. Вивчення суспільної практики показало, що стосовно соціального управління дистанційною освітою цей принцип вимагає обліку його реальних потреб та інтересів, існуючих стосунків з іншими явищами. Так, при реалізації управлінського рішення принцип конкретності означає відповідність поставленого завдання і якостей виконавця (соціально-демографічних, соціально-психологічних). Така відповідність, як слушно зауважила Н.І. Муліна, забезпечує активні дії працівника, спрямовані на досягнення мети управлінського процесу [5, с. 88].

Виходячи з результатів управлінської діяльності, слід констатувати, що одним з основних в соціальному управлінні є *принцип основної ланки в ланцюзі управлінських завдань*. Це принцип організації процесу соціального управління, а також вимога, що полягає у визначенні головного завдання серед комплексу взаємопов'язаних завдань: економічних, соціальних, політичних, духовних, – від рішення яких переважно залежить досягнення мети управління. Зміст його, крім цього, полягає в тому, що для знаходження основної ланки в соціальному управлінні необхідно виявити головний причинний зв'язок, що характеризує якісну специфіку соціальної системи, її збереження, динаміку розвитку, де основна ланка – це та ланка, яка цементує систему, об'єднує, інтегрує її в єдине ціле, забезпечує її успішне функціонування, вдосконалення.

Немаловажне значення у сфері соціального управління, без сумніву, має *принцип поєднання в управлінні централізму і демократичних начал*, зміст якого полягає в об'єднанні, одночасному використанні особливостей централізму: керівництво з одного центру, дисципліна, обов'язковість виконання рішень вищих ланок управління для нижчих, – і демократизму, тобто ініціатива знизу, виборність деяких управлінських ланок, їх підзвітність. При цьому, як встановив В.М. Плішкін, тією чи іншою мірою поєднання централізму і демократизму в управлінні соціальними процесами мало місце у всі часи [6, с. 25].

Слід зауважити, що окрім названих у соціальному управлінні також задіяні *принцип адресності*, *принцип законності*, *принцип моралі* та інші. Як показує практика їх застосування, всі вони є взаємопов'язаними та взаємообумовленими поміж собою та спрямовують зміст соціального управління.

Таким чином, на соціальне управління дистанційною освітою повною мірою поширюються

принципи, що властиві управлінню соціальними процесами в цілому. Найбільш загальні, основні принципи соціального управління тому і є такими, що, визначаючи характер управління суспільством в цілому, вони не можуть не визначати тенденції в управлінні його підсистемами і окремими структурами. Крім цього, принципи соціального управління набувають важливий конкретний зміст на тому рівні, який визначається місцем і роллю дистанційної освіти в соціальному житті і в системі освіти зокрема. Ця остання обставина є особливо важливою, оскільки дозволяє здійснити дослідження соціальної управлінської діяльності в системі дистанційної освіти виключно з наукових позицій. При цьому принципове значення для виявлення наукових основ має виявлення змісту соціального управління дистанційною освітою, який є визначальною стороною соціального управління і представляє єдність усіх його основних елементів, властивостей, внутрішніх процесів, зв'язків, протиріч і тенденцій.

Як свідчить вивчення практики, стосовно дистанційної освіти зміст соціального управління включає формування критеріїв і показників соціального розвитку об'єкту, тобто оціночних вимірів дистанційного навчання, а також виділення соціальних проблем, розробку і застосування методів їх рішення. При цьому, як вірно зауважила І.Б. Зарубінська, формування критеріїв і показників соціального розвитку вищих навчальних закладів з дистанційною формою навчання припускає визначення ознак, на підставі яких можна в подальшому, після закінчення певних термінів, робити висновки як про виконану роботу суб'єктів управління, так і про досягнуті результати в соціальному розвитку цих закладів [7, с. 29].

Як встановлено у ході даного дослідження, таких критеріїв і показників розвитку вищих навчальних закладів багато. Їх множинність і характер визначаються багатогранністю самого поняття соціального розвитку. Серед них можуть бути критерії і показники економічні, фінансові, кадрові, критерії розвитку навчально-матеріальної бази навчальних закладів і багато інших. При цьому навряд чи можна сумніватися в тому, що основним, головним критерієм ефективного соціального управління вищого навчального закладу з дистанційною формою навчання, як і будь-якого навчального закладу, є рівень підготовки студентів, у першу чергу, – випускників, їх потребу в суспільстві.

Другою важливою стороною, як вірно зазначає з цього приводу О.М. Колишкін, що виразно проглядається у змісті соціального управління і безпосередньо пов'язана з принципом відшукування основної ланки в ланцюзі вирішуваних завдань, є виділення соціальних проблем, що виникають у дистанційній освіті, розробка та відшукування методів їх вирішення [8, с. 194].

Щодо третьої сторони зазначеного процесу, то вона полягає у досягненні планованих станів і параметрів соціального розвитку. У цьому об'єктивно проявляється кінцевий результат управлінської діяльності на якомусь проміжку часу. Цей результат, як показує практика, може бути повним або не цілком, успішним і не дуже, завершеним процесом або незавершеним.

Проте не менш важливо й інше: досягнутий кінцевий результат соціального розвитку є показником того, наскільки вірно раніше були визначені критерії соціального розвитку вищого навчального закладу, виділені головні проблеми в його розвитку, розроблені і здійснені на практиці методи управлінської діяльності. Це, по суті, як зауважила В.В. Бродська, «вирок» усій управлінській системі [9, с. 20].

Підсумовуючи розгляд змісту соціального управління, можна констатувати, що управління дистанційною освітою являє собою єдиний цілісний процес, що охоплює всі його головні етапи: планування, керівництво соціальними процесами і досягнення кінцевих результатів. У той же час в єдиному процесі соціального управління можна виділити головні аспекти. Вони дозволяють суб'єктам управління науково організувати свою роботу і досягати бажаних результатів у соціальному розвитку вищого навчального закладу. При цьому у структуру наукових основ соціального управління дистанційною освітою входять завдання, які вирішуються управлінськими ланками в ході організації і функціонування цієї форми навчання. Саме вони визначають зміст і спрямованість управління, характер рішень, форми і методи їх втілення в життя, кінцеві результати діяльності та інше. Безсумнівно, без чіткого і ясного розуміння завдань не можна досягти позитивних результатів у соціальному управлінні, що підтверджується проведенням у ході даного дослідження аналізом їх змісту.

Зокрема, встановлено, що одним з головних управлінських завдань є вдосконалення структури навчального закладу, розвиток, організаційне і матеріальне забезпечення філій. Добре розвинена мережа філій, їх висока організованість при вирішенні поставлених завдань, а так само достатне

матеріальне забезпечення складають основу успіху дистанційного навчання в цілому.

Другим важливим завданням соціального управління, як зазначено в Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, є розробка концепції дистанційної освіти, її постійне вдосконалення на основі накопиченого досвіду, новітніх досягнень в освітніх технологіях [10]. У теорії концепцію як систему поглядів, розуміння того або іншого соціального процесу або явища розглядають як єдиний задум відносно цього процесу або явища [4]. Вироблення концепції – це глибокий розумовий процес, а результати його надзвичайно важливі для усієї подальшої діяльності. В одному разі результати можуть бути дуже успішними, в іншому – носити сумнівний характер. При цьому вироблення концепції дистанційного навчання є творчим процесом і полягає в рішенні низки приватних завдань, а саме:

- а) усебічний і глибокий аналіз педагогічного досвіду минулого і сьогодення;
- б) вивчення сучасних педагогічних технологій, технічних і інформаційних засобів;
- в) виявлення серед них найбільш перспективних, визначення впливу на зміст і організацію навчання корінних якісних змін в соціальному, економічному, політичному житті суспільства, які сталися з початку 90-х років;
- г) виявлення суті і спрямованості реформування вітчизняної системи освіти і визначення своєї ніші в цьому процесі;
- д) розробка змісту, організації, форм і методів власне дистанційної освіти;
- е) вплив ринкових стосунків на освітню систему і розробка стратегії і тактики виживання вищого навчального закладу в цих умовах, т. ін.

Як показує практика, до основних завдань соціального управління належить також створення у вищому навчальному закладі сучасної матеріально-технічної бази. Її стан завжди визначався наявністю фінансових і матеріальних коштів, розумним (чи безрозсудним) їх використанням.

Немаловажне значення має й таке завдання, як впровадження в навчальний процес новітніх технологій, форм і методів навчання, забезпечення сучасного змісту викладання і досягнення на цій основі високого рівня підготовки студентів. Як з цього приводу стверджує Г.П. Щедрова, нині освіченість стала необхідною умовою могутності держави і свідомо-морального життя для окремих осіб [11, с. 83]. Отже, слід констатувати, що саме освіченість студентів є головною метою дистанційної форми навчання.

Як окреме завдання соціального управління дистанційною освітою можна назвати роботу по підборі і вдосконаленню педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу, а так само осіб, що залучаються до розробки навчально-методичних матеріалів, роботи в будь-яких організаційних структурах системи дистанційної освіти. Саме вони визначають зміст і спрямованість навчання, забезпечують його доступність, здійснюють контроль знань студентів. Незважаючи на певні зміни у функціях, професорсько-викладацький склад в цілому і кожен педагог окремо не лише передають знання навчанням, але і виконують роль вихователя. Як свого часу влучно помітив К. Гельвецій, мистецтво виховання є не чим іншим, як знанням засобів для утворення міцніших і сильніших тіл, освіченіших умів і доброзичливіших душ [12].

Таким чином, перелік і короткий зміст завдань соціального управління дистанційною освітою, характер завдань свідчить про таке:

1. Соціальне управління охоплює всі найважливіші сторони життєдіяльності вищого навчального закладу з дистанційним навчанням. Воно є основною формою управління. Навіть у тих випадках, коли йдеться, здавалося б, про суто технічну сторону проблеми, соціальний аспект грає надзвичайно важливу роль.

2. Головним у соціальному управлінні є зміст, спрямованість, тобто виявлення в першу чергу сенсу управлінських рішень і передбачуваних результатів. Що стосується форм і методів управління, то вони мають підлегле значення, хоча поза ними соціальне управління неможливе.

3. Рішення таких складних завдань соціального управління дистанційною освітою припускає високу підготовку управлінських кадрів, у тому числі в соціології управління.

Наукові засади служать фундаментом, базою соціального управління дистанційною освітою. Вони є складною системою теоретично доведених і перевічених на практиці положень, що визначають межі соціального управління і його зміст.

Дистанційна освіта є одним з об'єктів соціального управління, фоном, на якому знаходять своє реальне втілення ці наукові положення. У зв'язку з цим слід погодитись із позицією

ряду науковців (Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, В.О. КРАВЦЯ, В.М. КУХАРЕНКО), які небезпідставно вважали, що зі зростанням ролі дистанційної освіти незмінно зростатиме значення наукових основ для його всебічного й поглибленого дослідження [13, с. 48].

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН України від 21.01.2004 № 40 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – ст. 1078.
2. Доповідь Міністра освіти і науки Дмитра Табачника на підсумковій колегії // www.mon.gov.ua/ministry/head/tabachnyk/dopovid/22_04_10.doc.
3. Скідін О.Л. Соціальні технології в управлінні закладами освіти: Автореф. дис. ... д-ра соціол. наук. – К., 2001.
4. Глосарій. Глумачний словник основних термінів системи дистанційного навчання / В.Т. Бажан, О.В. Леонтєва, Л.М. Возненко. – К., 2004.
5. Муліна Н.І. Управління якістю дистанційної освіти у практиці українського університету // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2009. – Вип. 1. – С. 88.
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підруч. / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К., 1999.
7. Зарубінська І.Б. Критерії та показники розвитку соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів // Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві: Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. – К., 2010. – с. 26-31.
8. Колишкін О.М. Теорія і практика соціального управління. – Харків, 2004.
9. Бродська В.В. Інноваційний розвиток вищих навчальних закладів: шляхи та перспективи // Проблеми освіти: Наук. зб. – К., 2008. – Вип. 8. – с. 17-22.
10. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К., 2000.
11. Щедрова Г.П. Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян. – К., 1994.
12. Гельвецій К. Об уме. – М., 1938.
13. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., КРАВЕЦЬ В.О., КУХАРЕНКО В.М. Проблеми дистанційної освіти в Україні // Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті: Зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2002. – С. 48-52.

Надійшла до редакції 17.08.2011

ЄМЕЦЬ Р.О., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИДИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

УДК 342.95

На підставі аналізу наукової літератури, а також виходячи із особливостей об'єктів державного контролю у досліджуваній сфері, запропоновано власну класифікацію видів державного контролю у сфері земельних відносин.

Ключові слова: державний контроль, земельні відносини, класифікація.

На основании анализа научной литературы, а также исходя из особенностей объектов государственного контроля в исследуемой сфере, предложена собственная классификация видов государственного контроля в сфере земельных отношений.

Ключевые слова: государственный контроль, земельные отношения, классификация.

In the article on the legal basis of the scientific literature and also based on the features of government control in the studied area, proposed his own classification of state control over land relations

Keywords: government control, land relations, classification.

В Україні функціонує складна та розгалужена система державних органів, які наділені широким колом владних повноважень щодо управління земельними відносинами, в тому числі у частині державного контролю за ними. Дана обставина зумовлює наявність як однакових рис у контрольній діяльності різних державних органів, так і певної специфіки та особливостей,

